

PEERS SOCIALE VAARDIGHEIDS- TRAINING VOOR JONGEREN MET ONTWIKKELINGS- EN AUTISMESPECTRUMSTOORNISSEN

PEERS Sociale vaardigheidstraining voor jongeren met ontwikkelings- en autismespectrumstoornissen

Handleiding voor trainers

Elizabeth A. Laugeson & Fred Frankel

Nederlandse bewerking door Kirstin Greaves-Lord,
BJ van Pelt, Gabrine Jagersma & Sophie Jacobs

Copyright © 2021 Hogrefe Uitgevers, Amsterdam

Oorspronkelijke titel: *Social Skills for Teenagers With Developmental and Autism Spectrum Disorders. The PEERS Treatment Manual*. Copyright © 2010 Taylor and Francis Group, LLC.

Dit werk is auteursrechtelijk beschermd. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Hoewel dit boek met zorg is samengesteld, aanvaarden schrijver(s) noch uitgever enige aansprakelijkheid voor schade ontstaan door eventuele fouten en/of onvolkomenheden in dit boek.

Vormgeving omslag: Annelies Bast, Amsterdam

Vormgeving binnenwerk: Annelies Bast, Amsterdam

Grafische productie: Wilco B.V.

ISBN 978 94 92297 22 8

www.hogrefe.nl

Inhoud

Voorwoord	19
1 Theoretische achtergrond PEERS	21
Inleiding	21
Internationale evidentie	22
2 PEERS in Nederland	25
Nederlandse hertaling van PEERS en pilotonderzoek	25
RCT in Nederland	26
Samenvatting resultaten RCT	27
Conclusie	27
3 Bijeenkomst 1: Introductie en gespreksvaardigheden I – Informatie uitwisselen	29
Handleiding voor de oudertrainer	29
Uitgangsprincipes van de ouderbijeenkomst	29
Algemene inleiding	32
Inleiding bijeenkomst 1	34
Wat te verwachten van de bijeenkomsten	34
Methodes	35
Wat niet te verwachten van de bijeenkomsten	35
Eigenschappen van goede vriendschappen	35
Didactische les: Informatie uitwisselen	36
Regels voor het uitwisselen van informatie	36
Huiswerkopdrachten	37
Hoe u uw kind kunt helpen met het huiswerk	37
Laatste administratieve opmerkingen	38
Samenvatting voor de ouders / Bijeenkomst 1: Introductie en gespreksvaardigheden I – Informatie uitwisselen	38
Wat te verwachten van de bijeenkomsten	38
Methodes	38
Wat niet te verwachten van de bijeenkomsten	39

Regels voor het uitwisselen van informatie	39
Huiswerkopdrachten	39
Hoe u uw kind kunt helpen met het huiswerk	40
Handleiding voor de jongerentrainer / Bijeenkomst 1: Introductie en gespreksvaardigheden I – Informatie uitwisselen	41
Uitgangsprincipes van de jongerenbijeenkomst	41
Omgaan met wangedrag	42
Opzet en opmerkingen vooraf	43
Algemene inleiding	43
Groepsregels	44
Overzicht van PEERS	44
Reden voor de bijeenkomsten	44
Opzet van de bijeenkomsten	44
Punten verdienen	45
Discussievragen	45
Eigenschappen van goede vriendschappen	46
Didactische les: Regels voor het uitwisselen van informatie	46
Videoclip & Rollenspel	48
Gedragsoefening	48
Huiswerkopdrachten	49
Jongerenactiviteit: de Quiz spelen	49
Hereniging	50
Huiswerkopdrachten	50
Puntentelling	51
Jongerenactiviteitengids: Bijeenkomst 1	51
“de Quiz”	51
Benodigd materiaal	51
Regels	51
Samenvatting voor de jongeren / Bijeenkomst 1: Introductie en gespreksvaardigheden I – Informatie uitwisselen	55
Regels voor het uitwisselen van informatie	55
Huiswerkopdrachten	55
4 Bijeenkomst 2: Gespreksvaardigheden II – Gesprek dat van twee kanten komt	57
Handleiding voor de oudertrainer	57
Uitgangsprincipes van de ouderbijeenkomst	57
Tips om uitdagend gedrag van ouders in deze bijeenkomst tegemoet te treden	59
Nabespreken van het huiswerk	59
Didactische les: mogelijke plekken om vrienden te maken + een gesprek dat van twee kanten komt	60
Regels voor een gesprek dat van twee kanten komt (het heen-en-weer gesprek)	61
Huiswerkopdrachten	63
Samenvatting voor de ouders / Bijeenkomst 2: Gespreksvaardigheden II – Gesprek dat van twee kanten komt	64
Mogelijke plekken om vrienden te maken	64
Regels voor een gesprek dat van twee kanten komt (het heen-en-weer gesprek)	65

Huiswerkopdrachten	65
Handleiding voor de jongerentrainer Bijeenkomst 2: Gespreksvaardigheden II –	66
Gesprek dat van twee kanten komt	
Uitgangsprincipes van de jongerenbijeenkomst	66
Bespreken van de regels	67
Nabespreken van het huiswerk	67
Discussievragen	68
Gebruikelijke gespreksonderwerpen voor jongens en meisjes	68
Didactische les: regels voor het voeren van een gesprek dat van twee kanten komt	69
Videoclip & Rollenspel	74
Gedragsoefening	75
Huiswerkopdrachten	75
Jongerenactiviteit: de Quiz spelen	76
Hereniging	76
Huiswerkopdrachten	77
Puntentelling	77
Jongerenactiviteitengids: Bijeenkomst 2	78
“de Quiz spelen”	78
Benodigd materiaal	78
Regels	78
Samenvatting voor de jongeren / Bijeenkomst 2: Gespreksvaardigheden II –	79
Gesprek dat van twee kanten komt	
Regels voor een gesprek dat van twee kanten komt (het heen-en-weer gesprek)	79
Huiswerkopdrachten	80
5 Bijeenkomst 3: Gespreksvaardigheden III –	81
Elektronische communicatie	
Handleiding voor de oudertrainer	81
Uitgangsprincipes van de ouderbijeenkomst	81
Nabespreken van het huiswerk	82
Didactische les: Het kiezen van geschikte vrienden / Elektronische communicatie	83
Regels voor het beginnen en beëindigen van een (beeld)belgesprek	84
Regels voor het inspreken van een voicemailbericht	85
Regels voor (beeld)belgesprekken / tekstberichten / chatberichten / e-mail	86
Regels voor het gebruik van internet	87
Regels voor het omgaan met cyberpesten (zie tevens bijeenkomst 11)	87
Huiswerkopdrachten	88
Samenvatting voor de ouders Bijeenkomst 3: Gespreksvaardigheden III –	89
Elektronische communicatie	
Regels voor het beginnen en beëindigen van een (beeld)bel-/videogesprek	89
Regels voor het inspreken van een voicemailbericht	90
Regels voor (beeld)bellen / tekstberichten / chatberichten / e-mail	90
Regels voor het gebruik van internet	91
Regels voor het omgaan met cyberpesten (zie tevens bijeenkomst 11)	91
Huiswerkopdrachten	92
Handleiding voor de jongerentrainer / Bijeenkomst 3: Gespreksvaardigheden III –	93
Elektronische communicatie	

Uitgangsprincipes van de jongerenbijeenkomst	93
Groepsregels bespreken	94
Nabespreken van het huiswerk	94
Didactische les: elektronische communicatie	95
Regels voor het beginnen en eindigen van een (beeld)bel-/videogesprek	95
<i>De regels voor het beginnen van een (beeld)bel-/videogesprek</i>	95
<i>De regels voor het beëindigen van een (beeld)bel-/videogesprek</i>	96
De regels voor het inspreken van een voicemail bericht	97
Regels voor (beeld)bellen/ tekstberichten / chatberichten / e-mail	98
Regels voor het gebruik van internet	99
Regels voor het omgaan met cyberpesten (zie tevens bijeenkomst 11)	100
Gedragsoefening	101
Huiswerkopdrachten	101
Jongerenactiviteit: Quiz	102
Hereniging	102
Huiswerkopdrachten	103
Puntentelling	104
Jongerenactiviteitengids: Bijeenkomst 3	104
“de Quiz”	104
Benodigd materiaal	104
Regels	104
Samenvatting voor de jongeren Bijeenkomst 3: Gespreksvaardigheden III – Elektronische communicatie	106
Regels voor het beginnen en beëindigen van een (beeld)bel-/videogesprek	106
Regels voor het inspreken van een voicemailbericht	106
Regels voor (beeld)bellen / tekstberichten / chatberichten / e-mail	107
Regels voor het gebruik van internet	107
Regels voor het omgaan met cyberpesten (zie tevens bijeenkomst 11)	107
Huiswerkopdrachten	108
6 Bijeenkomst 4: Het kiezen van geschikte vrienden	109
Handleiding voor de oudertrainer	109
Uitgangsprincipes van de ouderbijeenkomst	109
Nabespreken van het huiswerk	110
Didactische les: Mogelijke plekken om vrienden te maken	110
Het belang van het hebben van een groepje	110
Mogelijke plekken om vrienden te maken	111
Huiswerkopdrachten	112
Samenvatting voor de ouders / Bijeenkomst 4: Het kiezen van geschikte vrienden	114
Mogelijke plekken om vrienden te maken	114
Huiswerkopdrachten	115
Handleiding voor de jongerentrainer / Bijeenkomst 4: Het kiezen van geschikte vrienden	117
Leidraad van de jongerenbijeenkomst	117
Groepsregels bespreken	118
Nabespreken van het huiswerk	118
Didactische les: Het kiezen van geschikte vrienden	119

Het herkennen van verschillende groepjes	119
Het belang van het hebben van een groep	120
Identificeer in welke groep jij zou kunnen passen	121
Huiswerkopdrachten	122
Jongerenactiviteit: Informatie uitwisselen over persoonlijke voorwerpen	123
Hereniging met de ouders	123
Huiswerkopdrachten	124
Puntentelling	125
Jongerenactiviteitengids: Bijeenkomst 4	125
“ Informatie uitwisselen: Persoonlijke voorwerpen”	125
Benodigde materialen	125
Regels	126
Samenvatting voor de jongeren Bijeenkomst 4: Het kiezen van geschikte vrienden	126
Huiswerkopdrachten	126
7 Bijeenkomst 5: Gepast gebruik van humor	129
Handleiding voor de oudertrainer	129
Uitgangsprincipes van de ouderbijeenkomst	129
Nabespreken van het huiswerk	130
Didactische les: Gepast gebruik van humor	130
Regels voor het gepast gebruik van humor	131
Humorfeedback	132
Wat te doen met humorfeedback	133
Huiswerkopdrachten	133
Samenvatting voor de ouders / Bijeenkomst 5: Gepast gebruik van humor	134
Regels voor het gepast gebruik van humor	134
Humorfeedback	135
Wat te doen met humorfeedback	136
Huiswerkopdrachten	136
Handleiding voor de jongerentrainer / Bijeenkomst 5: Gepast gebruik van humor	138
Uitgangsprincipes van de jongerenbijeenkomst	138
Groepsregels bespreken	138
Nabespreken van het huiswerk	139
Didactische les: Regels voor het gepast gebruik van humor	140
Wat te doen met humorfeedback	143
Gedragsoefening	144
Huiswerkopdrachten	145
Jongerenactiviteit: Informatie uitwisselen over persoonlijke voorwerpen	146
Hereniging	146
Huiswerkopdrachten	147
Puntentelling	148
Jongerenactiviteitengids: Bijeenkomst 5	148
“Informatie uitwisselen: Persoonlijke voorwerpen”	148
Benodigde materialen	148
Regels	148

Samenvatting voor de jongeren / Bijeenkomst 5: Gepast gebruik van humor	149
Regels voor het gepast gebruik van humor	149
Humorfeedback	150
Wat te doen met humorfeedback	150
Huiswerkopdrachten	150
8 Bijeenkomst 6: Benaderen van leeftijdsgenoten I –	153
Je mengen in een gesprek	
Handleiding voor de oudertrainer	153
Uitgangsprincipes van de ouderbijeenkomst	153
Nabespreken van het huiswerk	153
Didactische les: Mengen in een gesprek	154
Stappen om je te mengen in een gesprek	155
Huiswerkopdrachten	156
Samenvatting voor de ouders / Bijeenkomst 6: Benaderen van	158
leeftijdsgenoten I – Je mengen in een gesprek	
Stappen om je te mengen in een gesprek	158
Huiswerkopdrachten	159
Handleiding voor de jongerentrainer / Bijeenkomst 6: Benaderen van	161
leeftijdsgenoten I – Je mengen in een gesprek	
Uitgangsprincipes van de jongerenbijeenkomst	161
Groepsregels bespreken	161
Nabespreken van het huiswerk	161
Didactische Les: Je in een gesprek mengen	163
Goede momenten en plekken om vrienden te maken	163
Goede keuzes voor vriendschappen	164
Stappen om je te mengen in een gesprek	164
Rollenspel	165
Rollenspel	169
Huiswerkopdrachten	170
Jongerenactiviteit: Je mengen in een gesprek	170
Hereniging met ouders	171
Kijken & Luisteren	171
Wachten	172
Meedoen	172
Huiswerkopdrachten	172
Puntentelling	174
Jongerenactiviteitengids: Bijeenkomst 6	174
“Je mengen in een gesprek”	174
Benodigde materialen	174
Regels	174
Samenvatting voor de jongeren Bijeenkomst 6: Benaderen van	175
leeftijdsgenoten I – Je mengen in een gesprek	
Stappen om je te mengen in een gesprek	175
Huiswerkopdrachten	176

9	Bijeenkomst 7: Benaderen van leeftijdsgenoten II – Uit een gesprek stappen	177
	Handleiding voor de oudertrainer	177
	Uitgangsprincipes van de ouderbijeenkomst	177
	Nabespreken van het huiswerk	178
	Didactische les: Uit een gesprek stappen	179
	Uit een gesprek stappen	179
	Huiswerkopdrachten	181
	Samenvatting voor de ouders / Bijeenkomst 7: Benaderen van leeftijdsgenoten II – Uit een gesprek stappen	182
	Regels om uit een gesprek te stappen	182
	Huiswerkopdrachten	183
	Handleiding voor de jongerentrainer / Bijeenkomst 7: Benaderen van leeftijdsgenoten II – Uit een gesprek stappen	185
	Uitgangsprincipes van de jongerenbijeenkomst	185
	Groepsregels bespreken	185
	Nabespreken van het huiswerk	186
	Didactische les: Uit een gesprek stappen	187
	Regels om uit een gesprek te stappen	188
	Stappenplan om uit een gesprek te stappen	189
	Rollenspel	190
	Uit een gesprek stappen waarin je in eerste instantie werd geaccepteerd, maar waar je vervolgens buitengesloten wordt	192
	Uit een gesprek stappen waarin je volledig werd geaccepteerd	193
	Rollenspel	193
	Huiswerkopdrachten	194
	Jongerenactiviteit: Je in een gesprek mengen en uit een gesprek stappen	194
	Hereniging met ouders	195
	Huiswerkopdrachten	196
	Punten berekenen	196
	Jongerenactiviteitengids: Bijeenkomst 7	197
	“Je mengen in een gesprek en uit een gesprek stappen”	197
	Benodigde materialen	197
	Regels	197
	Samenvatting voor de jongeren / Bijeenkomst 7: Benaderen van leeftijdsgenoten II – Uit een gesprek stappen	198
	Regels om uit een gesprek te stappen	198
	Huiswerkopdrachten	199
10	Bijeenkomst 8: Afspreken met vrienden	201
	Handleiding voor de oudertrainer	201
	Uitgangsprincipes van de ouderbijeenkomst	201
	Nabespreken van het huiswerk	202
	Didactische les: Afspreken met vrienden	203
	Wat ouders kunnen verwachten tijdens het afspreken met vrienden	203
	Suggesties voor activiteiten	204
	Taken van de ouders voor een geslaagde afspraak met vrienden	204

Regels voor het hebben van een geslaagde afspraak met vrienden	205
Taken van de jongeren voor een geslaagde afspraak met vrienden	205
<i>Voorafgaand aan de afspraak</i>	205
<i>Aan het begin van de afspraak</i>	205
<i>Tijdens de afspraak</i>	205
<i>Aan het eind van de afspraak</i>	206
Huiswerkopdrachten	207
Samenvatting voor de ouders / Bijeenkomst 8: Afspreken met vrienden	208
Suggesties voor activiteiten voor het afspreken met vrienden	208
Taken van de ouders voor een geslaagde afspraak met vrienden	208
Taken van de jongeren voor een geslaagde afspraak met vrienden	209
Voorafgaand aan de afspraak	209
Aan het begin van de afspraak	209
Tijdens de afspraak	209
Aan het eind van de afspraak	210
Huiswerkopdrachten	210
Handleiding voor de jongerentrainer / Bijeenkomst 8: Afspreken met vrienden	211
Uitgangsprincipes van de jongerenbijeenkomst	211
Groepsregels bespreken	211
Nabespreken van het huiswerk	212
Didactische les: Regels voor het afspreken met vrienden	213
Voorafgaand aan de afspraak	213
Suggesties voor het afspreken met mogelijke vrienden/vriendinnen, gebaseerd op een activiteit	214
Aan het begin van de afspraak	215
Rollenspel	216
Tijdens de afspraak	216
Aan het eind van de afspraak	218
Rollenspel	218
Huiswerkopdracht	219
Jongerenactiviteit: Afspreken met vrienden	219
Hereniging met de ouders	220
Huiswerkopdrachten	220
Punten berekenen	221
Jongerenactiviteitengids: Bijeenkomst 8	221
“Afspreken met vrienden”	221
Benodigde materialen	221
Regels	221
Samenvatting voor de jongeren / Bijeenkomst 8: Afspreken met vrienden	223
Taken van de jongere voor een geslaagde afspraak met vrienden	223
Voorafgaand aan de afspraak	223
Aan het begin van de afspraak	223
Tijdens de afspraak	223
Aan het eind van de afspraak	223
Huiswerkopdrachten	224

11 Bijeenkomst 9: Goed samenspel	225
Handleiding voor de oudertrainer	225
Achterliggende principes van de ouderbijeenkomst	225
Nabespreken van het huiswerk	226
Didactische les: Goed Samenspel	227
Regels voor goed samenspel	227
Huiswerkopdrachten	228
Samenvatting voor de ouders / Bijeenkomst 9: Goed samenspel	229
Regels voor goed samenspel	229
Huiswerkopdrachten	230
Handleiding voor de jongerentrainer / Bijeenkomst 9: Goed samenspel	232
Uitgangsprincipes van de jongerenbijeenkomst	232
Groepsregels bespreken	232
Huiswerk nabespreken	232
Didactische les: Regels voor goed samenspel	233
Huiswerkopdrachten	237
Jongerenactiviteit: Afspreken met vrienden en goed samenspel	237
Hereniging met de ouders	238
Huiswerkopdrachten	239
Punten berekenen	239
Jongerenactiviteitengids: Bijeenkomst 9	240
“Afspreken met leeftijdsgenoten en goed samenspel”	240
Benodigde materialen	240
Regels	240
Bijeenkomst 9: Goed Samenspel / Rollenspellen	241
Ongepaste Rollenspellen	241
Gepaste Rollenspellen	242
Samenvatting voor de jongeren / Bijeenkomst 9: Goed samenspel	243
Regels voor goed samenspel	243
Huiswerkopdrachten	244
12 Bijeenkomst 10: Afwijzing 1 – Treiteren en ongemakkelijke opmerkingen	245
Handleiding voor de oudertrainer	245
Uitgangsprincipes van de ouderbijeenkomst	245
Nabespreken van het huiswerk	246
Didactische les: treiteren en ongemakkelijke opmerkingen	247
Geef een kort weerwoord op wat er gezegd wordt	247
Omgaan met ongemakkelijke opmerkingen	248
Huiswerkopdrachten	250
Samenvatting voor de ouders / Bijeenkomst 10: Afwijzing I – Treiteren en ongemakkelijke opmerkingen	251
Geef een kort weerwoord op wat er gezegd wordt	251
Huiswerkopdrachten	252
Handleiding voor de jongerentrainer Bijeenkomst 10: Afwijzing I – Treiteren en ongemakkelijke opmerkingen	254
Uitgangsprincipes van de jongerenbijeenkomst	254

Groepsregels bespreken	255
Nabespreken van het huiswerk	255
Didactische les: Geef een kort weerwoord op wat er gezegd wordt	256
Rollenspel	259
Gedragsoefening	260
Omgaan met ongemakkelijke opmerkingen	260
Huiswerkopdrachten	262
Jongerenactiviteit: Afspreken met vrienden en goed samenspel	262
Hereniging met de ouders	263
Huiswerkopdrachten	263
Punten berekenen	264
Jongerenactiviteitengids: Bijeenkomst 10	264
“Afspreken met leeftijdsgenoten en goed samenspel”	264
Benodigde materialen	264
Regels	265
Samenvatting voor de jongeren / Bijeenkomst 10: Afwijzing I – Treiteren en ongemakkelijke opmerkingen	266
Geef een kort weerwoord op wat er gezegd wordt	266
Huiswerkopdrachten	267
13 Bijeenkomst 11: Afwijzing II – Fysiek pesten en een slechte reputatie	269
Handleiding voor de oudertrainer	269
Uitgangsprincipes van de ouderbijeenkomst	269
Nabespreken van het huiswerk	270
Didactische les: Fysiek pesten en een slechte reputatie	270
Hoe om te gaan met fysiek pesten	271
Tips om een slechte reputatie te veranderen	272
Huiswerkopdrachten	273
Samenvatting voor de ouders / Bijeenkomst 11: Afwijzing II – Fysiek pesten en een slechte reputatie	274
Hoe om te gaan met fysiek pesten	274
Tips om een slechte reputatie te veranderen	274
Huiswerkopdrachten	275
Handleiding voor de jongerentrainer Bijeenkomst 11: Afwijzing II – Fysiek pesten en een slechte reputatie	276
Uitgangsprincipes van de jongerenbijeenkomst	276
Bespreken van de regels	276
Nabespreken van het huiswerk	276
Didactische les: fysiek pesten en een slechte reputatie	277
Omgaan met fysiek pesten	278
Slechte reputatie	280
Tips voor het veranderen van een Slechte Reputatie	280
Huiswerkopdrachten	282
Jongerenactiviteit: Goed samenspel en buitenactiviteiten	283
Hereniging met de ouders	283
Punten berekenen	284
Jongerenactiviteitengids: Bijeenkomst 11	284

“Goed samenspel en buitenactiviteiten”	284
Benodigde materialen	284
Regels	284
Samenvatting voor de jongeren / Bijeenkomst 11: Afwijzing II – Fysiek pesten en een slechte reputatie	285
Hoe om te gaan met fysiek pesten	285
Tips om een slechte reputatie te veranderen	286
Huiswerkopdrachten	287
14 Bijeenkomst 12: Omgaan met ruzie en onenigheid	289
Handleiding voor de oudertrainer	289
Uitgangsprincipes van de ouderbijeenkomst	289
Nabespreken van het huiswerk	290
Didactische les: Omgaan met ruzie en onenigheid	290
Stappen voor het omgaan met ruzie en onenigheid – wanneer iemand boos is op jou	290
Stappen voor het omgaan met ruzie en onenigheid – wanneer JIJ boos bent op iemand	292
Huiswerkopdrachten	294
Suggesties voor de invulling van de afsluitende bijeenkomst	295
Jongerenbijeenkomst	295
Ouderbijeenkomst	295
De diploma-uitreiking	295
Samenvatting voor de ouders / Bijeenkomst 12: Omgaan met ruzie en onenigheid	296
Stappen voor het omgaan met ruzie en onenigheid – wanneer iemand boos is op jou	296
Stappen voor het omgaan met ruzie en onenigheid – wanneer JIJ boos bent op iemand	297
Huiswerkopdrachten	298
Handleiding voor de jongerentrainer / Bijeenkomst 12: Omgaan met ruzie en onenigheid	299
Uitgangsprincipes van de jongerenbijeenkomst	299
Groepsregels bespreken	299
Nabespreken van het huiswerk	299
Didactische les: Omgaan met ruzie en onenigheid	301
Stappen voor het omgaan met ruzie en onenigheid – wanneer iemand boos is op jou	301
Rollenspel	303
Gedragsoefening	306
Stappen voor het omgaan met ruzie en onenigheid – wanneer JIJ boos bent op iemand	306
Rollenspel	309
Gedragsoefening	312
Huiswerkopdrachten	312
Aankondiging van de afsluitende bijeenkomst	312
Ouderbijeenkomst	313
De diploma-uitreiking	313
Jongerenactiviteit: Goed samenspel en buitenactiviteiten	313
Hereniging met de ouders	314
Huiswerkopdrachten	314
Punten berekenen	315
Jongerenactiviteitengids: Bijeenkomst 12	315

“Goed samenspel en buitenactiviteiten”	315
Benodigde materialen	315
Regels	315
Samenvatting voor de jongeren Bijeenkomst 12: Omgaan met ruzie en onenigheid	316
Stappen voor het omgaan met ruzie en onenigheid – wanneer iemand boos is op jou	316
Stappen voor het omgaan met ruzie en onenigheid – wanneer JIJ boos bent op iemand	317
Huiswerkopdrachten	318
15 Bijeenkomst 13: Roddels en geruchten	321
Handleiding voor de oudertrainer	321
Uitgangsprincipes van de ouderbijeenkomst	321
Huiswerk nabespreken	322
Videoclip & Rollenspel	322
Didactische les: Roddels en Geruchten	332
Regels voor het omgaan met roddels en geruchten	323
Hoe kun je voorkomen dat anderen niet over je gaan roddelen	324
Wat je kunt doen als er over je geroddeld wordt	324
Huiswerkopdrachten	325
Suggesties voor het aankondigen van de diploma-uitreiking	326
Vertel de ouders over de jongerenbijeenkomst	326
Vertel de ouders over de ouderbijeenkomst	327
Vertel de ouders over de Peersdiploma-uitreiking	327
Intekenlijst traktaties PEERS eindfeest	328
Suggesties voor traktaties	328
Samenvatting voor de ouders / Bijeenkomst 13: Roddels en geruchten	329
Regels voor het omgaan met roddels en geruchten	329
Hoe je kunt voorkomen dat anderen niet over je gaan roddelen	329
Wat je kunt doen als er over je geroddeld wordt	329
Huiswerkopdrachten	330
Suggesties voor traktaties	331
Handleiding voor de jongerentrainer / Bijeenkomst 13: Roddels en geruchten	332
Uitgangsprincipes van de jongerenbijeenkomst	332
Groepsregels bespreken	332
Nabespreken van het huiswerk	332
Videoclip & Rollenspel	334
Didactische Les: Roddels en Geruchten	335
Regels voor het omgaan met roddels en geruchten	335
<i>Hoe kun je ervoor zorgen dat anderen niet over je gaan roddelen?</i>	335
<i>Wat kun je doen als er over je geroddeld wordt</i>	336
Gedragsoefening	338
Huiswerkopdrachten	338
Uitnodiging voor de Peersdiploma-uitreiking en afsluiting	339
Ouderbijeenkomst	339
Het PEERS-eindfeest	339
Jongerenactiviteit: Goed samenspel en buitenactiviteiten	340
Hereniging met de ouders	340

Huiswerkopdrachten	341
Puntentelling	342
Jongerenactiviteitengids: Bijeenkomst 13	342
“Goed samenspel en buitenactiviteiten”	342
Benodigde materialen	342
Regels	342
Samenvatting voor de jongeren / Bijeenkomst 13: Roddels en geruchten	343
Regels voor het omgaan met roddels en geruchten	343
Hoe je kunt voorkomen dat anderen niet over je gaan roddelen	343
Wat je kunt doen als er over je geroddeld wordt	343
Huiswerkopdrachten	345
16 Bijeenkomst 14: Diploma-uitreiking en afsluiting	347
Handleiding voor de oudertrainer	347
Uitgangsprincipes van de ouderbijeenkomst	347
Nabespreking van het huiswerk	347
Didactische les: Laatste gedachten / Hoe gaan we nu verder?	348
Hoe gaan we nu verder?	349
Hereniging en diploma-uitreiking	351
Samenvatting voor de ouders / Bijeenkomst 14: Diploma-uitreiking en afsluiting	352
Hoe gaan we nu verder?	352
Handleiding voor de jongerentrainer / Bijeenkomst 14: Diploma-uitreiking en afsluiting	355
Uitgangsprincipes van de jongerenbijeenkomst	355
Nabespreken van het huiswerk	355
Afnemen van de nameting	356
Jongerenactiviteit: Eindfeestje	356
Puntentelling	356
Cadeautjes	356
Hereniging en diploma uitreiking	357
Samenvatting voor de jongeren / Bijeenkomst 14: Diploma-uitreiking en afsluiting	358
Hoe gaan we nu verder?	358
Literatuur	361
Aanvullende materialen	365

Voorwoord

De algehele redactie van deze Nederlandstalige handleiding van de PEERS Sociale vaardigheidstraining voor jongeren met ontwikkelings- en autismespectrumstoornissen werd verzorgd door Kirstin Greaves-Lord, BJ van Pelt, Gabrine Jagersma en Sophie Jacobs.

Zij bedanken alle betrokken clinici vanuit Yulius Autisme voor hun bijdrage aan de vertaling: Ton Rechthuis, Kirsten Visser, Evelien Sorensen-Huijssen, Martin Buijze, Eline Dickhoff, Mavalda van Heijkoop, Melissa Franzen, Elzeline in 't Veld, Laura Vazques Sanchez, Dorien Twigt, Marieke Wubs, en Rachna Huijssoon. Ilona Maunder bedanken we voor de terugvertaling. Ook Maaïke Kapinga, Marleen de Vries en Suzan de Haan hebben tijdens hun Master afstudeerproject zorgvuldig bijgedragen aan het verfijnen van de vertaling, waarvoor onze dank.

Om de vertaling aan te laten sluiten bij de belevingswereld en de taal en cultuur van jongeren met en zonder autisme zijn er groepsinterviews uitgevoerd. We willen Inger-Elze de Langen, Ton Rechthuis, Elzeline in 't Veld en Marieke Wubs danken voor hun hulp in de uitvoering hiervan.

We bedanken Manda van der Veen, Evelien Sorensen-Huijssen, Magda den Breejen, Rachna Huijssoon, Leonie de Weerd, Agnes van Otterloo, Marieke Wubs, Kirsten Visser, Martin Buijze en Dionne Dikker en voor de uitvoering van de pilotgroepen, waardoor het materiaal kon worden aangepast op basis van de feedback van alle gebruikers (jongeren, ouders, naasten of leerkrachten en trainers/coaches).

Ook bedanken wij Sakinah Binti Idris, Jorieke Duvekot, Anneke Louwerse, Marret Fortuin, Cindy van der Hout en Femke ten Hoeve voor hun inzet in het onderzoek naar PEERS. Een bijzonder woord van dank aan Susan White en Jan van der Ende voor hun advies omtrent de opzet van het gecontroleerde onderzoek. Binnen de RCT hebben veel collega's een hele waardevolle bijdrage geleverd door het geven van PEERS of ROAD, namelijk boven genoemde die ook al in de polit biddrogen, maar ook: Annelies de Vos, Annemarie Huson, Frieda Boudesteijn, Eva van den Berg, Annelein Koot, Bianca Segeren, Rachna Huijssoon, Janneke Eijgelaar, Vera Dolfing, Sietske Wakker, Ineke Hartsuiker en Ilona Visser en al het andere ondersteunende personeel van Yulius, Erasmus MC, de Jutters, Boba en Jonx. Carlijn Zoetmulder, bedankt voor het coördineren van de RCT binnen de Jutters. Inge van Balkom, Annemiek Landlust en Sigrid Piening bedankt voor het uitbreiden van het onderzoek naar Jonx Autisme.

Tot slot bedanken wij Ad van der Sijde, Athanasios Maras, Barbara Brouwer, Tanja Prins, Erwin Ramadhin, Ellen Hoogervorst, Paula ter Hoeve, Frank Verhulst, MariAnne Overdijk *and last but not least* Liz Laugeson, omdat dankzij hun steun en inzet de implementatie van PEERS in Nederland tot stand heeft kunnen komen.

September 2021,

Kirstin Greaves-Lord, BJ van Pelt, Gabrine Jagersma en Sophie Jacobs

Theoretische achtergrond PEERS

Inleiding

Beperkte sociaal-communicatieve competenties vormen de kern van een autismespectrumstoornis (ASS). De adolescentie vormt voor veel jongeren met een autismespectrumstoornis een uitdaging, doordat er in deze levensfase een groot beroep gedaan wordt op sociale en communicatieve vaardigheden om te komen tot de acceptatie door leeftijdsgenoten (Renno & Wood, 2013; Shattuck, Orsmond, Wagner, & Cooper, 2011; White, Keonig, & Scahill, 2007).

Beperkingen in sociale vaardigheden kunnen een enorme negatieve impact hebben, vooral op mensen met gemiddelde tot hoge cognitieve capaciteiten, zoals problemen in het sociaal-maatschappelijk functioneren en vermindering van de kwaliteit van leven (Segrin & Givertz, 2003). Lang werd verondersteld dat er weinig uitzicht was op verbeteringen in de sociale competenties van mensen met autisme. Recenter onderzoek toont echter aan dat bij een deel van de mensen met autisme gedurende hun ontwikkeling een verbetering kan optreden, voornamelijk binnen de groep met een normaal tot hoge intelligentie en subtielere vormen van sociaal-communicatieve beperkingen (Louwerse et al., 2015). Mogelijk dankzij hun compenserende cognitieve vermogens, lijkt in deze groep een positieve ontwikkeling van sociale competenties mogelijk. Deze ontwikkeling kan extra gestimuleerd worden door middel van sociale vaardigheidstrainingen. Deze trainingen zijn gericht op het via bewuste cognitieve processen expliciet aanleren en intrainen van sociaal bewustzijn, sociaal redeneren en sociaal handelen.

Het Amerikaanse *Program for the Education and Enrichment of Relational Skills* (PEERS: Laugeson & Frankel, 2010) is een sociale vaardigheidstraining die specifiek ontwikkeld is voor middelbare scholieren van 12-18 jaar met een autismespectrumstoornis, die gemotiveerd zijn om vriendschappen te sluiten en te onderhouden.

In de PEERS-training komen onderwerpen aan bod die voor het sociaal functioneren van adolescenten cruciaal zijn: gespreksvaardigheden, het kiezen van geschikte vrienden, gepast gebruik van humor, het mengen in een gesprek en het afronden van een gesprek, afspreken met vrienden, en het omgaan met afwijzing, meningsverschillen, geruchten of roddels (Laugeson & Frankel, 2010). Het unieke van deze veertienweken durende groepstraining is dat de inhoud gebaseerd is op het aanleren van gedrag waarvan in antropologisch onderzoek is aangetoond dat dit vertoond wordt door 'sociaal succesvolle' jongeren. Dat wil zeggen jongeren die goed liggen bij leeftijdsgenoten, die dus geaccepteerd en zelfs gewaardeerd worden. De training betreft dus het intrainen van 'ecologisch valide gedrag'; gedrag waarvan in de realiteit is gebleken dat